

دو فصلنامه بین المللی تحقیقات حقوق قضایی

License Number: ۸۶۲۲۷ Article Number: ۷۲۴۳۰۲۰۰۲ ISSN-P: ۲۷۱۷-۱۱۳۲

اهداف سه گانه زیست محیطی در سند توسعه پایدار ۲۰۳۰

(تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۷/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۳/۱۲)

مهدی شاه رخی

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل دانشگاه آزاد واحد تهران شمال

فروزان لطفی^۱

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب

چکیده

بدون تردید در جهان کنونی بشر بیش از هر زمان دیگر به اهمیت محیط زیست پی برده و به دنبال حفاظت و نگهداری از آن است. از طرفی حق بر محیط زیست سالم از جمله حقوق بشری است که مفهوم آن در توسعه پایدار که هدف آن، بهبود کیفیت زندگی تمامی انسانها با حفظ ظرفیتها و منابع موجود و تداوم بخشیدن به توسعه در طول حیات انسانی است و اینکه توسعه پایدار پاسخگویی ما به نسلهای آینده است تثبیت شده است. در واقع توسعه پایدار مجموعه اقداماتی است که با توجه به فلسفه پایداری هدایت می شود. در سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار سازمان ملل، سه هدف زیست محیطی در میان ۱۷ هدف دیگر گنجانده شده و دولت های عضو جامعه بین المللی را به سمت برنامه ریزی و سیاست گذاری برای دست یابی به توسعه پایدار با حفظ اهداف زیست محیطی سوق داده است. در مقاله حاضر، کوشش شده است با رویکردی توصیفی - تحلیلی به بررسی اهداف سه گانه فوق مرور و مبتنی بر هدف گذاری و اقدامات برنامه توسعه سازمان ملل پردازد، چرا که ضرورت انجام این مقاله به دلیل خلاء ملموس بحث حاضر در ادبیات حقوق بین الملل کنونی می باشد.

واژگان کلیدی: حقوق بین الملل، محیط زیست، توسعه پایدار، سند ۲۰۳۰

مقدمه

در ساختمان چند ضلعی فرآیند توسعه، همان قدر که عناصری همانند صنعت و فناوری، محرک و سرعت دهنده محسوب می شوند، ضرورت ها و ملاحظات زیست محیطی نقشی چارچوب دهنده و محدود کننده دارند. بدون تردید اهداف کوتاه مدت مدیریت زیست محیطی باید در چارچوب مجموعه ای از نگرش های کلی به اجراء درآیند. بدون داشتن یک نگرش کلی، مشکل بتوان از تصمیم گیری های ناقص احتراز نمود و یا یک خط مشی بلند مدت را در پیش گرفت و حتی نمی توان به تعیین اولویتها و شناسایی وظایف مبادرت نمود. به منظور حل مشکلات متعدد در محیط زیست، در اوایل دهه ۷۰ شورای اقتصادی- اجتماعی سازمان ملل متحد با عنوان این مطلب که سلامت محیط زیست درگرو توسعه پایدار سالم است بر محل تلاقی محیط زیست و توسعه پایدار توجه و تأکید نمود. اجلاس های ۱۹۷۱ فونکس و ۱۹۷۲ استکهلم منجر به توجه ویژه ای به موضوع توسعه پایدار شدند. در گزارش " برانتلند " توسعه پایدار محور مناظره درباره محیط زیست شد و نهایتاً در اجلاس جهانی زمین در ریو دو ژانیرو در سال ۱۹۹۲ و بیانیه ریو و دستور کار ۲۱، محیط زیست و توسعه پایدار به عنوان یک سیستم یکپارچه مورد توجه قرار گرفت. در این بیانیه آمده است حفاظت از محیط زیست بخش جدانشدنی توسعه پایدار است و نمی توان جداگانه آنها را مورد بررسی قرارداد. این دیدگاه به این امر تکیه دارد که توسعه پایدار و محیط زیست مکمل و در دراز مدت تقویت کننده یکدیگرند. از آنجا که حفاظت از محیط زیست تداعی کننده حفاظت از منابع طبیعی آن است با دقت در معنای کلمه منبع به عنوان " سرچشمه، اصل، منشأ " می توان حفاظت از منابع طبیعی را به معنای حفاظت از اصولی که در محیط طبیعی وجود دارند نیز تعبیر نمود. توسعه پایدار در حقیقت ایجاد تعادل میان توسعه و محیط زیست است، توسعه پایدار فرآیندی است که اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جامعه را در هر جا که ممکن است از طریق وضع سیاست ها، انجام اقدام های لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می کند و در هر جایی که تلفیق امکان ندارد به ایجاد رابطه مبادله بین آنها، بررسی و هماهنگی این مبادله ها می پردازد. توسعه پایدار دارای ابعاد چهارگانه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی است. بعد اجتماعی به رابطه انسان با انسان های دیگر، اعتلای رفاه افراد، بهبود دسترسی به سلامت و

بهداشت و خدمات آموزشی، توسعه فرهنگ‌های مختلف و برابری و فقر زدایی عنایت دارد. بعد اقتصادی با متغیرهای اقتصادی مرتبط است و در آن رفاه فرد و جامعه باید از طریق استفاده بهینه و کارایی منابع طبیعی و همچنین توزیع عادلانه منابع حاصله، تا حداکثر ممکن ارتقا یابد. بعد زیست محیطی با حفاظت و تقویت پایه منابع فیزیکی و بیولوژیکی و اکوسیستم مرتبط است و به رابطه بین طبیعت و انسان می پردازد. بعد سیاسی نیز به قوانین، سیاست‌ها، برنامه ریزی، بودجه بندی، نهادسازی، تنوع و تکثرگرایی، احترام به حقوق انسانی و مشارکت مؤثر مردم در فرایندهای تصمیم‌گیری توجه دارد و به تنظیم وضعیت و شرایط لازم برای تلفیق هدف‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی و ایجاد رابطه مبادله بین آن‌ها برای رسیدن به توسعه پایدار می پردازد. (شمس السادات، ۱۳۹۰، ۱۱)

بخش اول: مفهوم شناسی توسعه پایدار

از دهه ۷۰ میلادی تا کنون تلاش‌های زیادی برای مفهوم سازی توسعه پایدار و اجرای آن در سطح جهانی شده است. ایده توسعه پایدار برای اولین بار در کنفرانس محیط زیست بشر در سازمان ملل در استکهلم در سال ۱۹۷۲ مطرح شد. پس از آن در سال ۱۹۸۰، واژه توسعه پایدار برای اولین بار در استراتژی جهانی مطرح شد. در سال ۱۹۸۷ در کمیته جهانی محیط زیست و توسعه، توسعه پایدار و دستیابی به نیازهای نسل فعلی بدون قربانی کردن نسل آینده، برای دستیابی به نیازهای خود تعریف شده است. به صورت مشخص واژه (توسعه پایدار) از کنفرانس ریو دو ژانیرو برزیل در سال ۱۹۹۲ وارد ادبیات حقوق بین الملل محیط زیست گردید. به عبارت دیگر محور اصلی دومین کنفرانس بین المللی محیط زیست در سال ۱۹۹۲ موضوع (محیط زیست و توسعه) بود. (Dupuy, ۱۹۹۷:۸۷۳) اگر چه قبل از آن نیز در کنفرانس استکهلم ۱۹۷۲ با رقه‌هایی از طرح موضوع توسعه پایدار آشکار شده بود اما اعلامیه ریو ۱۹۹۲ به طور شفاف و مشخص از موضوع توسعه پایدار سخن میراند. توسعه پایدار به تدبیر برون‌تلند «توسعه‌ای از که نیازهای نسل حاضر را بدون خدشه توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهای خود برآورده می کند.»^۱

^۱. World Commission on Environment and Development, Our Common Future, ۱۹۸۷, p.۴۳.
available at <http://www.worldinbalance.net/intagreements/۱۹۸۷-brundtland.php> (۱۲. ۰۷. ۲۰۱۰).

آنچه در این تعریف از سوی برونتلند به عنوان اساس توسعه پایدار معرفی شده، «توسعه اقتصادی توأم با تأمل در استانداردهای زیست محیطی و رعایت آنها با در نظر گرفتن حق نسل های آینده در برخورداری از مواهب طبیعی برای تأمین نیازهای ایشان در آینده است.» یکی از بهترین و کامل ترین تعاریف توسعه پایدار، توسط گریگز (۲۰۱۳) انجام شد. گریگز (۲۰۱۳)، توسعه پایدار را اینگونه تعریف می‌کند: «توسعه ای است که نیازهای حال را برآورده کند، درحالی که از سیستم زندگی کره زمین نیز محافظت می‌کند، زیرا رفاه نسل حاضر و نسل آینده وابسته به سیستم حیات زمین است.» با توجه به این تعریف از توسعه پایدار، انسان ها بخشی از طبیعت هستند که باید قوانین آن را رعایت کنند و در مقابل آن مسئول هستند.

بخش دوم: اسناد بین المللی محیط زیست

دو سند منطقه ای در دست است که می توان آنها را به عنوان قدیمی ترین مفاهیم محیط زیست به شمار آورد. اولی کنوانسیون ۱۹۳۳ لندن راجع به حفاظت از جانوران و گیاهان در حالت های طبیعی قابل اجرا در افریقای دوران استعمار می باشد که موجب احداث پارکهای طبیعی و حفاظت دقیق از نسل برخی از انواع حیوانات وحشی می گردد. سند دوم کنوانسیون ۱۹۴۰ واشنگتن راجع به حفاظت طبیعت و حیات وحش در نیمکره غربی است که احداث قرقگاهها و حفاظت از حیوانات وحشی و نباتات و بویژه پرندگان مهاجر را مد نظر قرار می دهد. همچنین در بین دو جنگ جهانی، آلودگی برخی از رودخانه ها و دریاچه ها با ذکر آلودگی در معاهدات در خصوص قابل انتقال بودن آلودگی از مرز کشورها آمده است این کوشش ها بعد از جنگ جهانی دوم بیشتر در اروپا استمرار داشت در نتیجه مأموریت های بین المللی در رابطه با رودخانه های موزال، راین و دریاچه لمن به منظور کنترل آلودگی آبهای آنها بوجود آمده است در نتیجه این کوشش ها ، مبارزه با آلودگی دریا ها در طول دهه ۵۰ میلادی پدید آمد. کنوانسیون لندن در سال ۱۹۵۴ راجع به حفاظت دریاها از آلودگی نفتی نخستین گام آزمایشی در این راستا به حساب می آید. فناوری جدید در خصوص نحوه بهره برداری از انرژی هسته ای منجر به مقررات بین المللی بیشتری شد. معاهده ۱۹۶۳ مسکو مبنی بر ممنوعیت آزمایش سلاحهای هسته ای در جو، ماورای جو و زیر آب از آن نمونه است نگرانی بشر نسبت به محیط زیست به طور فزاینده

ای در متون حقوق بین المللی عمومی آشکار می شود ، مانند معاهده قطب جنوب در سال ۱۹۵۹ که به موجب آن همه فعالیت های هسته ای در ششمین قاره جهان منع می گردد و اقدامات حفاظتی در خصوص جانوران و گیاهان در این قاره مورد قبول واقع می شود. معاهده دیگر در سال ۱۹۶۷ راجع به فضای ماورای جو اصول حاکم بر فعالیت کشورها را زمینه اکتشاف و بهره برداری از فضای ماورای جو از جمله ماه و سایر اجرام آسمانی اعلام می کنند و می گوید دولت ها باید از آلودگی زیان آوری که موجبات تأثیر بر کره زمین را فراهم می کند یا از تولید موادی که به زمین صدمه می زند اجتناب کنند. در کنار این تحول تاریخی رویه قضایی دادگاه های بین المللی به طور تصاعدی اصول پایه ای حاکم بر کوچکترین بخش های حقوق بین الملل محیط زیست را راجع به آلودگی های فرامرزی بنیان نهاد . اولین آنها رای داوری است راجع به خسارتی که کارخانه ذوب فلز مس در سرزمین کانادا به کشاورزان آمریکایی وارد می سازد(تریل اسمل تر) که اعلام می دارد : هیچ دولتی حق ندارد از سرزمین خود به نوعی استفاده کند و یا اجازه استفاده از آن را به گونه ای بدهد که در نتیجه آن با نشر گازهای آلوده کننده باعث خسارت به سرزمین دولت دیگری که اموال اشخاص در آن قرار دارد بشود. در ۱۹۴۹ رای دیوان دادگستری بین المللی لاهه در قضیه تنگه کورفو اعلام می کند: که هیچ دولتی در استفاده از سرزمین کشور خود حق ندارد به دیگر دولتها صدمه وارد کند . باز اخیراً در سال ۱۹۹۶ رأی مشورتی دیوان بین المللی دادگستری وجود الزامی همگانی را برای دولتها به رسمیت می شناسد که در نتیجه آن دولتها باید تضمین کنند که اعمال انجام شده در داخل محدوده قلمرو قضایی آنها موجب صدمه به محیط زیست تحت کنترل دیگر کشورها یا عرصه های ماورای محدوده علمی آنها نگردد.^۱

بند اول: منشور سازمان ملل متحد

یکی از اهداف مهم منشور سازمان ملل متحد فراهم نمودن زمینه و محیط مناسب برای پیشرفت انسان و ارتقای سطح زندگی اوست. به علاوه از موارد مصرح در منشور ، ایمان و اعتقاد به پذیرش حقوق بنیادین انسانهاست . که البته نباید فراموش نمود که حقوق بنیادین در منشور برای انسان ها صرف نظر از جنس، نژاد، مذهب، ملیت و زبان بیان گردیده است و

^۱ . <http://greenenvironment.blogfa.com>

صرف نظر از زمان، بدین معنا که همه انسانها از حال تا آینده از حقوق بنیادین برخوردار بوده و کسی نمی تواند آنها را از این حقوق محروم سازد. یکی از مهم ترین حقوق بنیادین انسان ها حق برداشتن محیط زیست سالم و امکان بهره برداری شایسته از آن است. حتی اگر این حق را به گونه ای مستقیم هم نتوان از منشور استنباط نمود، به شکل غیرمستقیم کاملاً قابل استنباط است. چرا که حق بر صلح و توسعه از حقوق مسلم و برشمرده شده در منشور است. در حالی که تحقق این دو حق مهم هرگز بدون رعایت حق بر محیط زیست سالم و امکان بهره برداری شایسته از آن امکانپذیر نمی باشد. از ماده ۵۵ منشور این موضوع به خوبی قابل استنباط است. (رئیس، ۱۳۸۷، ۱۲۶-۱۲۷)

بند دوم: اعلامیه جهانی حقوق بشر

رابطه بین حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار را نه تنها از اعلامیه جهانی حقوق بشر بلکه از سایر اسناد حقوق بشری و برخی از قطعنامه های مجمع عمومی هم می توان استنباط نمود. حق بر توسعه نتیجه منطقی اعمال حق بر تعیین سرنوشت به عنوان یکی از مصادیق حقوق بشر می باشد. در این اعلامیه مؤلفه های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با یکدیگر قیدرحق دریافت دستمزد مناسب برای زندگی، « حق مالکیت » گردیده است. حقوقی همچون و مسلماً حقوق سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ... زمانی تحقق خواهد یافت که در «محترمانه جامعه عدالت و صلح برقرار باشد و این دو امر مهم هرگز بدون توسعه پایدار فراهم نخواهد شد و توسعه پایدار نیز بدون وجود محیط زیست پایدار، خیالی بیش نخواهد بود. (رئیس، ۱۳۸۷، ۱۲۶-۱۲۷)

بند سوم: کنفرانس استکهلم

این کنفرانس جهانی به ابتکار سازمان ملل متحد از تاریخ ۵ تا ۱۶ ژوئن ۱۹۷۲ در استکهلم تشکیل شد و بزرگترین کنفرانس بین المللی است که تا این تاریخ تشکیل شده بود و در آن بیش از ۶۰۰۰ نفر به نمایندگی از ۱۱۳ کشور به همراه نمایندگانی از سازمان های بین المللی و ناظرانی از سازمان های بین المللی غیردولتی شرکت داشته اند در این کنفرانس اعلامیه محیط زیست بشر که تنظیم کننده اصولی است که حقیقتاً راهنمای عملی در طول دو دهه در سراسر جهان به شمار می آید به تصویب رسید بعد از این کنفرانس روند توسعه حقوق محیط زیست در مرحله نخست موارد معینی از موضوعات

محیط زیست را طرح می کند و اسنادی با برد بین المللی مورد تصویب قرار می گیرد موضوعات مطروحه عبارتند از: آقیانوس ها ، آبهای زیرزمینی، هوا، خاک و حیات وحش و به همین ترتیب این روند توسعه در قلمرو قانون گذاری داخلی در بیشتر کشورها تسری می یابد و مقررات خاصی هم از سایر مسائل محیط زیست در مرتبه بالاتری در یک قالب کلی تر وضع میشود. این کنفرانس، مرحله مقدماتی در برقراری ارتباط بین حفاظت از محیط زیست و توسعه به عنوان مفهوم مرکزی توسعه پایدار بود. به عنوان مثال اصل ۸ اعلامیه استکهلم، توسعه اقتصادی و اجتماعی را برای تضمین محیط زیست مطلوب و برای زندگی و کار لازم دانسته و یا اصل ۹ باز هم بر ایجاد مشکلات زیست محیطی ناشی از کمی توسعه صحنه گذارده است. اصل ۱۱ اعلامیه نیز مقرر می دارد که سیاست های زیست محیطی در جهت بهبود باشد نه این که به صورتی معکوس بر توسعه بالقوه کنونی و آینده کشورهای در حال توسعه اثر بگذارد.^۱ اصل سیزدهم این اعلامیه رابطه بین حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار را بیان می دارد، به موجب این اصل برای آن که توسعه، پایدار باشد باید دولت ها روشی جامع و هماهنگ در برنامه توسعه خود اتخاذ نمایند به نحوی که توسعه آنها با ضرورت های پیشرفت و بهبود محیط زیست در جهت منافع مردمشان منطبق باشد. همینطور اصل چهاردهم از این اعلامیه در این خصوص برنامه ریزی منطقی را وسیله ای ضروری برای حل تعارض بین نیازهای توسعه و ضرورت های حفاظت و بهبود محیط زیست معرفی می نماید.

بند چهارم: منشور جهانی طبیعت

از جمله اسنادی که به طور مؤثر روند توسعه گسترده حقوق بین الملل محیط زیست را فراهم می کند و پایه های ذهنی و عقلانی بنیادی حفاظت محیط زیست را به طور خیلی جدی بعد از اعلامیه استکهلم مطرح می کند منشور جهانی طبیعت است که رسماً به وسیله مجمع عمومی سازمان ملل متحد در تاریخ ۲۸ اکتبر سال ۱۹۸۲ تصویب و اعلام شد . این منشور پیش بینی می کند که مقررات اجرایی باید در جهت حفاظت از طبیعت بکار گرفته شود ، به ویژه در رابطه با مسائل اجتماعی و برنامه ریزی اقتصادی تأکید می شود که

^۱ . Stockholm Declaration on the Human Environment of the United Nation Conference on the Human Environment ۱۹۷۲.

باید از این ابزارها استفاده گردد. ماده چهار از این منشور در این خصوص بسیار قابل توجه می باشد. ماده چهار می گوید: (اکوسیستم ها و ارگانیزم های مانند زمین، دریا و منابع جوی که به وسیله انسان استفاده می شوند باید برای دستیابی، حفظ بهره وری و استمرار پایدار به طور بهینه اداره شوند. اما نه از راهی که تمامیت دیگر اکوسیستم ها و گونه هایی را که با هم میزیند به خطر اندازد.)

بند پنجم: کنفرانس ریو - دستورکار ۲۱

مبدأ اصلی کنفرانس جهانی محیط زیست و توسعه به گزارش رونت لند بر می گردد که مجمع عمومی سازمان ملل متحد آن را تصویب می کند و براساس آن تصمیم می گیرد که در سال ۱۹۹۲ کشورهای جهان را به کنفرانس جهانی به نام محیط زیست و توسعه دعوت نماید. قبل از انجام آن بنا به مصوبه مجمع عمومی سازمان ملل متحد کمیته مقدماتی با شرکت اعضای ملل متحد شامل هیأت های نمایندگی از دولت ها به خصوص کارشناسان رشته های مختلف تشکیل می گردد کمیته مقدماتی در سه نشست بین سالهای ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۲ مشکلات را بررسی می نمود و جلسه نهایی کمیته به دو از مذاکرات رسمی تشکیل شود. در این کنفرانس حدود ۱۰۰۰۰ نفر شرکت کننده شامل سران دولتها به همراه نمایندگان دولتها، نمایندگان غیردولتی معتبر و روزنامه نگارها حضور یافتند یکی از اسناد این کنفرانس شامل اعلامیه محیط زیست و توسعه و یک برنامه عملی است که معروف به دستور کار ۲۱ می باشد. اصل چهارم این اعلامیه مهم تلقی می شود در انجایی که می گوید. دولتها برای دستیابی به یک توسعه پایدار باید از حفاظت از محیط زیست را بعنوان جزء تفکیک ناپذیر توسعه تلقی نمایند و نباید آن را به طور جداگانه مورد بررسی قرار دهند. در پایان باید گفت نقش نمایندگان افکار عمومی و پدیدار شدن آنها به عنوان بازیگران جدید توانمند در فرآیند وقوع مقررات بین المللی که در طول جریان تدارک کنفرانس ریو و مذاکره در خصوص پیمان هایی از قبیل حفاظت لایه ازن به خوبی نمایان است آنها بعنوان متخصصین در جهت تکمیل رژیم حقوقی محیط زیست جهانی و همچنین شرکت در مذاکرات مجامع مختلف بین المللی چه در مقام محرک اولیه و چه ابزار اطلاعات علمی و حتی گاهی با تهیه پیش نویس توافق نامه های مهم بین المللی و حتی در هنگام لزوم، حضور به هم رسانی به عنوان هیأت نمایندگی رسمی دولت و شرکت در اجلاس ها گام بر

می دارند. کامل کردن رابطه محیط زیست و توسعه در مفهوم جدید توسعه پایدار به رسمیت شناخته شده است به موجب دو سند غیرالزام آور اعلامیه ریو و دستور کار ۲۱ که بر قوام و قدرت قانونی کامل بخشیدن به حقوق بین الملل محیط زیست تأثیر داشته ، از نتایج کنفرانس سازمان ملل متحد در خصوص محیط زیست و توسعه است. به دنبال آن در اثر پافشاری شورای حکام یونپ توسعه بیشتر حقوق بین الملل محیط زیست را در هدف توسعه پایدار تصویب نموده است . افزایش رو به رشد اسناد حقوق بین الملل محیط زیست و تحریک بازیگران اصلی (دولت‌ها و سازمان های بین المللی) به قبول مسئله با تعهدات زیست محیطی بین المللی همراه بوده است . روشهای قدیم و جدید در حد اطمینان بخشی صدور و دستور مراقبت را مبنی بر اجرای الزامات در این حوزه، در بر دارد.

پس از پایان دهه ۱۹۸۰، کلید حل مسایل این دوره در حوزه ی حفاظت از محیط زیست «توسعه پایدار» بوده است. در طول مذاکرات کنفرانس های محیط زیست، کشورهای در حال توسعه توانستند با اجماع، حق توسعه را در اصل ۳ اعلامیه ریو بگنجانند؛ که بیان می دارد حق توسعه باید به نحوی اعمال شود که به طور مساوی نیازهای نسل کنونی و نسل های آینده را در زمینه توسعه و حفظ محیط زیست برآورده سازد. اما در عوض کشورهای توسعه یافته توانستند اجماعی در مورد اصل ۴ کسب کنند. لازم به ذکر است اصل ۴ اعلام می دارد، به منظور نیل به توسعه پایدار، فرآیند توسعه باید هماهنگ با حفاظت از محیط زیست باشد و نمی تواند جدا از آن در نظر گرفته شود . این دو اصل در واقع قلب اعلامیه ریو می باشند و لزوماً باید با هم در نظر گرفته شوند. اصل ۳ بسیار شبیه به تعریف توسعه پایدار در کمیسیون برونتلند است. اصل ۴ نیز محیط زیست را جزء تفکیک ناپذیر توسعه می داند. تنها تفاوت این دو اصل این است که تأکید اولی بیش تر بر توسعه و تأکید دومی بر محیط زیست می باشد^۱ از نظر حقوقی بزرگ ترین دست آورد این کنفرانس گشودن راه تغییر مکان از حقوق بین الملل محیط زیست به حقوق نوین و هنوز در حال تعریف توسعه پایدار است(پورهاشمی، ۱۳۹۲، صص ۱۶۲ و ۱۶۵). اصل اول این اعلامیه بیان می دارد که: «انسان ها موضوع اصلی هرگونه توسعه هستند، برخورداری از سلامت و توانایی های جسمی و روحی جزء حقوق انسان ها در انطباق با طبیعت است».

^۱ . Rio Declaration on Environment and Development, ۱۹۹۲.

اصل دوم بیانیه ریو حق دولت‌ها را جهت بهره‌برداری از منابع بر اساس خط مشی‌های زیست‌محیطی و توسعه‌ای خودشان مجاز می‌داند. اصل سوم هم بر حق توسعه تصریح می‌کند. اصل چهارم در این رابطه صراحتاً اعلام می‌دارد، برای دستیابی به توسعه پایدار، فرایند توسعه باید متضمن حفاظت از محیط زیست باشد و نمی‌تواند مجزای از آن باشد. در واقع این اصل بیانگر این موضوع اساسی است که محیط زیست و توسعه پایدار دو امر مجزای از یکدیگر نمی‌باشند و بلکه یک رابطه متقابل بین آنها وجود دارد. اصل هشتم هم شرط تحقق توسعه پایدار را حذف شیوه‌های غلط تولید و مصرف و در واقع استفاده صحیح از محیط زیست اعلام نموده است. در اصل بیست و پنجم این موضوع بسیار زیبا، صریح و روشن بیان گردیده است. آنجاکه گفته شده است، صلح، توسعه و حفاظت از محیط زیست وابستگی متقابل داشته و غیر قابل تجزیه می‌باشند. فصل ۳۹ دستور کار ۲۱^۱ با عنوان اسناد حقوقی بین‌المللی مقرر می‌دارد: «توسعه بیش‌تر حقوق بین‌الملل راجع به توسعه پایدار، مستلزم توجه خاصی به توازن ظرفیت میان ملاحظات محیط زیست و توسعه خواهد بود». دستور کار ۲۱ نیز با توجه ویژه به این هدف، علاوه بر پیشنهاد تشکیل کمیسیون توسعه پایدار، خواستار جهت‌گیری حقوق بین‌الملل محیط زیست در راستای مفهوم توسعه پایدار گردیده است. (پورهاسمی، ۱۳۹۲، ۱۶۲ و ۱۶۵).

بخش سوم: اهداف سه‌گانه توسعه پایدار

توسعه پایدار دارای ۱۷ هدف و ۱۶۹ آماج (تارگت) در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی است.^۲ در این میان، اهداف اصلی شماره ۱۳، ۱۴ و ۱۵ اهداف زیست‌محیطی سند توسعه پایدار هستند.

هدف اصلی: اقدام فوری برای رویارویی با تغییر اقلیم و آثار آن^۳

۱. تقویت استقامت و ظرفیت سازگاری بلایای اقلیم - محور و طبیعی در همه کشورهای

^۱. Agenda ۲۱.

^۲. <https://www.imna.ir>

^۳. کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد پیرامون تغییر اقلیم، مهم‌ترین سند جهانی و بین‌دولتی برای تبادل نظر در خصوص دستیابی به پاسخی جهانی در مورد تغییر اقلیم است.

۲. ادغام اقدامات مرتبط با تغییر اقلیم در سیاست ها، راهبردها و برنامه ریزی های

ملی

۳. بهبود آموزش، ارتقای آگاهی ها و ظرفیت سازی انسانی و سازمانی در زمینه کاهش

پدیده تغییر اقلیم، سازگاری با آن، کاهش آثار تغییر اقلیم و هشدار به موقع

الف- اجرای تعهد کشورهای توسعه یافته عضو کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد پیرامون تغییر اقلیم، برای تأمین مشترک مبلغی معادل ۱۰۰ میلیارد دلار آمریکا در سال تا سال ۲۰۲۰، به منظور تأمین نیازهای کشورهای در حال توسعه در چارچوب اقدامات معنی دار برای کاهش تغییر اقلیم و همچنین شفاف سازی در اجرا و فعالسازی همه جانبه صندوق اقلیم سبز از طریق تأمین سرمایه آن در اسرع وقت ب- ترویج سازوکارهایی برای ارتقای ظرفیت ها در زمینه برنامه ریزی و مدیریت مؤثر در حوزه تغییر اقلیم در کشورهای دارای پایین ترین سطح توسعه یافتگی و کشورهای کوچک جزیره ای در حال توسعه و همچنین با تمرکز بر زنان، جوانان و جوامع محلی و جوامع به حاشیه رانده شده تغییرات اقلیم در مسیر دستیابی به توسعه پایدار نیازمند اقدام فوری است. تأثیرات تغییر اقلیم می تواند دستاوردهای توسعه موجود را تضعیف کرده و مانع پیشرفت برای دستیابی به توسعه پایدار شود. چالش موجود با پیش بینی سطح تغییرات اقلیمی ناشی از ایجاد اثرات بیشتر، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، در دهه های آینده شدت خواهد یافت. جدیدترین گزارش هیئت بین دولتی در مورد تغییر آب و هوا (IPCC) این روند را برجسته و خاطر نشان می کند فقیرترین و آسیب پذیرترین کشورها بیش از دیگران تأثیرات اقلیمی را متحمل خواهند شد. تخمین زده می شود که بدون توسعه سریع و فراگیر که شامل اقدامات اقلیمی می شود، بیش از ۱۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۳۰ به زیر خط فقر سقوط کنند. تا سال ۲۰۸۰، افزایش تعداد افراد در معرض خطر گرسنگی می تواند به جمعیت ۶۰۰ میلیون نفر برسد - یعنی دو برابر تعداد افرادی که امروز در فقر در صحرای آفریقا زندگی می کنند. همچنین بسیاری از تحلیل ها انتظار دارند که در صورت عدم حفظ شرایط جوی در زیر ۱.۵ درجه، ضررهای اقتصادی جهانی افزایش یابد. افزایش سطح دریاها، تغییر الگوهای بارندگی، افزایش خشکسالی، اسیدی شدن اقیانوس ها و خطرات طبیعی مکرر و شدید، همگی نمونه هایی از این است که چگونه تغییرات اقلیمی چالش های توسعه موجود در حوزه های خطر بلایا، آب، عدم امنیت غذایی، مهاجرت، معیشت، سلامت و زیرساخت های آسیب دیده را

تشدید می نماید. این امر همچنین دستاوردهای اخیر توسعه در این مناطق را به خطر می اندازد. برآوردهای UNDP نشان می دهد که بلایای اقلیمی سالانه از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴ حدود ۲۶۲ میلیون نفر را تحت تأثیر قرار داده است. بیش از ۹۸ درصد بلایا در کشورهای در حال توسعه بوده و تأثیرات آن شدت یافته است. به طور مشابه، جنگل زدایی، مدیریت ضعیف کاربری اراضی و عدم سرمایه گذاری در انرژی پایدار و شیوه های تولید، در حال از بین بردن غرقاب های کربن و ناگزیر کردن کشورها به مسیرهای توسعه ناپایدار است که با انتشار گازهای گلخانه ای بالا (GHG) شناسایی می شوند. توسعه پایدار باید "ثبیت- اقلیم" باشد یعنی در برابر تغییرات اقلیمی مقاوم باشد و به توسعه صفر کربن کمک کند. با توجه به تأثیرات مهم، رویکردی سریع ضروری است. با همان اندازه از اهمیت، انجام اقدامات بلند پروزانه در مورد تغییرات اقلیمی فرصتی بزرگ برای تسریع در توسعه پایدار را نشان می دهد. مقابله با تغییرات اقلیمی از طریق سازگاری و کاهش، پتانسیل عظیمی برای پیشبرد نتایج توسعه پایدار در حوزه های اصلی برنامه ۲۰۳۰ توسعه پایدار دارد. کاهش و سرمایه گذاری در انرژی های تجدیدپذیر، دارای تأثیرات مثبت توسعه مانند بهبود دسترسی به انرژی، منافع سلامتی از طریق انتشار گازهای غیر آلاینده و کاهش یافته و ایجاد شغل از طریق سرمایه گذاری جدید در بخش انرژی های تجدید پذیر بوده است. اقدام در مورد جنگل ها و استفاده از اراضی نه تنها از اقدامات اقلیمی پشتیبانی می کند، بلکه از زندگی و حفظ معیشت پایدار برای جوامع و در عین حال حفظ دارایی های مهم طبیعی و محیط زیست نیز حمایت می کند. به همین ترتیب، سرمایه گذاری در اقدامات سازگاری می تواند به تقویت و ایجاد اقتصادهای مقاومتی و کاهش فقر کم حوزه های دیگری که اقدامات اقلیمی می تواند توسعه پایدار را به دنبال داشته باشد شامل کاهش خطر بلایای طبیعی، پیشبرد برابری جنسیتی و ارائه خدمات اساسی اجتماعی است. اقدامات اقلیمی همچنین می تواند چالش های کلیدی توسعه که اغلب با تغییرات آب و هوا تشدید می شوند نظیر شکنندگی، جابجایی، مهاجرت و درگیری را کاهش دهد.

اقدامات اقلیمی در سه حوزه اقدام مهم به دولت ها کمک می کند تا آماج هدف ۱۳ را پیاده سازی و فراتر روند: سازگاری با تغییرات اقلیمی، اقدامات سیاسی، برنامه محور و نهادی را برای کمک به کشورها برای کاهش آسیب پذیری و خطرات، ایجاد انعطاف پذیری

و مقابله با تأثیرات تغییرات اقلیمی به منظور کمک و به حداقل رساندن تأثیر بر توسعه پایدار به کار خواهد گرفت.

هدف اصلی: حفاظت و استفاده پایدار از اقیانوسها، دریاها و منابع دریایی برای توسعه

پایدار

۱. پیشگیری و کاهش قابل ملاحظه آلودگی دریایی از هر نوعی که باشد؛ به ویژه

آلودگی ناشی از فعالیتهای انجام شده در خشکی، از جمله: زباله های دریایی و

آلودگی ناشی از افزایش مواد مغذی در دریا، تا سال ۲۰۲۵

۲. مدیریت پایدار و حفاظت از بوم سازگان های دریایی و ساحلی به منظور پیشگیری

از آثار منفی بر این بوم سازگان ها، از جمله از طریق: افزایش مقاومت آنها و اقدام

برای احیای این بوم سازگان ها به منظور بهره مندی از اقیانوس های سالم و

سودآور تا سال ۲۰۲۰

۳. کاهش آثار اسیدی شدن محیط دریایی و رویارویی با این مشکل، از جمله از

طریق گسترش همکاریهای علمی در همه سطوح

۴. قانونمندی سازی صید جمعی ماهیان و پایان دادن به صید بی رویه، ماهیگیری

غیرقانونی، گزارش نشده و مخرب و اجرای برنامه های مدیریتی علمی با هدف

احیای جمعیت ماهیان در کوتاه ترین زمان ممکن، حداقل در سطحی که بتواند

مطابق با ویژگی های زیستی گونه های مختلف ماهیان، بیشترین بازدهی ممکن را

در پی داشته باشد، تا سال ۲۰۲۰

۵. حفاظت از حداقل ۱۰ درصد از نواحی ساحلی و دریایی تا سال ۲۰۲۰، در راستای

قوانین ملی و بین المللی و بر مبنای بهترین اطلاعات علمی در دسترس

۶. حذف یارانه های تعیین شده برای برخی از اشکال ماهیگیری که به افزایش

ظرفیت ماهیگیری و افزایش میزان صید ماهی ها منجر می شوند، از میان

برداشتن یارانه هایی که ماهیگیری غیرقانونی، گزارش نشده و نامنظم را ترویج می

کنند و پیشگیری از تعیین اینگونه یارانه ها با عنایت به اینکه، ضرورت انجام

رفتاری مناسب، مؤثر، ویژه و متفاوت در برابر کشورهای در حال توسعه و

کشورهای دارای پایین ترین سطح توسعه یافتگی می بایست بخش مهمی از

مذاکرات مربوط به تعیین یارانه های شیلات سازمان تجارت جهانی را تشکیل دهد^۱، تا سال ۲۰۲۰

۷. افزایش مزایای اقتصادی ناشی از استفاده پایدار از منابع دریایی برای کشورهای کوچک جزیره ای در حال توسعه و کشورهای دارای پایین ترین سطح توسعه یافتگی، از جمله از طریق: مدیریت پایدار شیلات، آبی پروری و گردشگری تا سال ۲۰۳۰

الف- ارتقای دانش علمی، توسعه ظرفیت پژوهش و انتقال فناوری دریایی در راستای راهکارها و شاخصهای کمیسیون بین الدول اقیانوس شناسی پیرامون انتقال فناوری دریایی، با هدف بهبود سلامت اقیانوسها و ارتقای نقش و سهم تنوع زیستی دریایی در توسعه کشورهای در حال توسعه؛ به ویژه کشورهای کوچک جزیره ای در حال توسعه و کشورهای دارای پایین ترین سطح توسعه یافتگی

ب- فراهم آوردن امکان دسترسی ماهیگیرانی که از روشهای سنتی برای ماهیگیری در سطح محلی استفاده می کنند، به بازارها و منابع دریایی

ج- افزایش حفاظت و استفاده پایدار از اقیانوسها و منابع آنها، در سایه اجرای حقوق بین الملل با نظر به کنوانسیون ملل متحد در مورد حقوق دریاها، که برای حفاظت و استفاده پایدار از اقیانوسها و منابع آنها چارچوبی حقوقی را در اختیار می گذارد؛ مطابق آنچه که در بند ۱۵۸ از سند "آینده ای که به دنبال آن هستیم" آمده است.

جهان اقیانوس به توسعه انسانی، از جمله تأمین امنیت غذایی، حمل و نقل، تأمین انرژی، گردشگری و بسیاری از مهمترین خدمات اکوسیستم کره زمین (چرخه کربن و مواد مغذی، تنظیم آب و هوا، تولید اکسیژن) کمک می کند. UNDP از طریق برنامه مدیریت اقیانوس خود با دیگر آژانس های سازمان ملل متحد، صندوق جهانی محیط زیست، مؤسسات مالی بین المللی، سازمان های شیلات منطقه ای و سایر موارد برای بهبود مدیریت اقیانوسها و تأمین معیشت در مقیاس های محلی، ملی، منطقه ای و جهانی از طریق مدیریت مؤثر اقیانوس همکاری می کند. برنامه مدیریت اقیانوس UNDP به شدت با

^۱ با توجه به مذاکرات در جریان سازمان تجارت جهانی، دستورکار توسعه دوحه و دستورکار (کنفرانس وزیران سازمان تجارت جهانی) در هنگ کنگ

هدف توسعه پایدار ۱۴ (SDG) در مورد اقیانوس ها - از اقیانوس ها، دریاها و منابع دریایی برای توسعه پایدار محافظت کنید و از آن ها به طور پایدار استفاده کنید - هماهنگ است. نمونه کار و مسیر فعال پروژه ها و برنامه های UNDP از اکثر آماج هدف شماره ۱۴ توسعه پایدار پشتیبانی می کند. UNDP همچنین با استفاده از استانداردهای اجتماعی و زیست محیطی خود و مکانیزم پاسخگویی مرتبط با آن در سراسر برنامه نویسی، تضمین های مناسبی را برای جلوگیری، مدیریت و کاهش آسیب های احتمالی به مردم و محیط زیست، از جمله منابع اقیانوس، به وجود آورده است. UNDP خدمات زیر را به کشورها ارائه می دهد: ایجاد سیاست محیط زیستی فعال برای احیا و حفاظت از اقیانوس از طریق توسعه ابزارها و روشهای برنامه ریزی استراتژیک مدیریت اقیانوس و ساحل-پشتیبانی از وضع قوانین و برنامه جهانی - ترویج رویکردهای پایین به بالا برای حفظ خدمات اکوسیستم آبی در مقیاس های برنامه ریزی کوچکتر (شهرداری ها، استانها، حوزه های آبخیز محلی) - کمک به ساخت و پیشبرد توافق های چند جانبه منطقه ای یا جهانی موجود یا پیش بینی شده برای مقابله با تهدیدات در اقیانوس در مقیاس بزرگ - حمایت از ایجاد مناطق حفاظت شده دریایی - تقویت مشارکت - پایداری شیلات - صنعت صنعت حمل و نقل - ادغام مدیریت آب و ساحل - کاهش آلودگی دریایی. برنامه توسعه سازمان ملل از ایجاد محیطی سیاسی فعال برای احیا و حفاظت از اقیانوس از طریق توسعه ابزارها و روشهای برنامه ریزی استراتژیک مدیریت اقیانوس و ساحل پشتیبانی می کند. UNDP پیشگام در توسعه و استفاده از مجموعه ای از ابزارها و روشهای مؤثر در ایجاد محیطی سیاسی فعال برای ترمیم و محافظت در اقیانوسها بوده است و در چندین مورد، جریانهای چشمگیر مالی عمومی و خصوصی را اثبات می کند. در برخی موارد، این ابزارها به چرخش صنایع بزرگ اقیانوس، از جمله حمل و نقل و ماهیگیری ماهی تن، به مسیری پایدارتر با محیط زیست کمک کرده اند.

هدف اصلی: پاسداشت، احیاء و ترویج استفاده پایدار از بوم سازگان های زمینی، مدیریت پایدار جنگلها، مبارزه با بیابان زایی و توقف و معکوس سازی روند تخریب (یا فرسایش) زمین و همچنین متوقف ساختن تخریب تنوع زیستی

۱. تضمین حفاظت، احیاء و استفاده پایدار از بوم سازگان های خاکی و آبهای شرب درون بوم و همینطور استفاده پایدار از خدمات این بوم سازگان ها؛ به ویژه جنگلها،

- تالابها، کوهها و نواحی خشک تا سال ۲۰۲۰ و در راستای الزامات توافق های بین المللی
۲. ترویج اجرای مدیریت پایدار همه انواع جنگلها، متوقف ساختن جنگل زدایی، احیای جنگلهایی که دچار فرسایش شده اند و افزایش قابل ملاحظه جنگل زایی و احیای جنگلها در سطح جهان تا سال ۲۰۲۰
  ۳. مبارزه با بیابان زایی، احیای سرزمین و خاک فرسوده، از جمله احیای سرزمین هایی که تحت تأثیر بیابان زایی، خشکسالی و سیل بوده اند و تلاش برای دستیابی به جهانی عاری از فرسایش زمین تا سال ۲۰۳۰
  ۴. تضمین حفاظت از بوم سازگانه های کوهستانی و تنوع زیستی آنها به منظور ارتقای ظرفیت آنها برای تأمین ضروریات توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰
  ۵. اتخاذ اقدام فوری و ویژه برای کاهش تخریب زیستگاه های طبیعی، متوقف ساختن نابودی تنوع زیستی و حفاظت از گونه های در معرض انقراض و جلوگیری از انقراض آنها تا سال ۲۰۲۰
  ۶. ترویج به اشتراک گذاری منصفانه و مناسب مزایای ناشی از استفاده از منابع ژنتیک و ترویج دسترسی به این منابع، در راستای توافق های بین المللی
  ۷. اقدام فوری برای پایان دادن به صید غیر قانونی و قاچاق گونه های حفاظت شده گیاهی و جانوری و کنترل عرضه و تقاضای محصولات غیرقانونی وابسته به حیات وحش
  ۸. انجام اقدامات لازم برای پیشگیری از پدیدار شدن گونه های بیگانه و مهاجم در بوم سازگان های خشکی و آب، و کاهش قابل ملاحظه آثار این گونه ها و کنترل یا ریشه کنی گونه های یاد شده تا سال ۲۰۲۰
  ۹. همه برنامه ریزی های ملی و محلی مربوط به فرایندهای توسعه و راهبردها و رویکردهای کاهش فقر، با توجه به ارزش بوم سازگان ها و تنوع زیستی تا سال ۲۰۲۰ تهیه و تعریف شوند و یا به بیان دیگر، در تدوین موارد یا دسده، ارزش بوم سازگان ها و تنوع زیستی همواره مدنظر باشد.
- الف- تأمین منابع مالی و افزایش قابل ملاحظه بودجه در سایه استفاده از همه منابع، با هدف حفاظت و استفاده پایدار از تنوع زیستی و بوم سازگان ها

ب- بسیج دارایی های قابل ملاحظه از همه منابع و در کلیه سطوح، با هدف تأمین منابع مالی مدیریت پایدار جنگل ها و فراهم آوردن انگیزه کافی برای کشورهای در حال توسعه برای مدیریت پایدار جنگلها و حفاظت و احیای مناطق جنگلی

ج- گسترش حمایت جهانی از فعالیت های انجام شده برای مبارزه با صید غیرقانونی و قاچاق گونه های حفاظت شده، از جمله از طریق ارتقای ظرفیت های جوامع محلی برای پیشبرد فرصت هایی برای امرار معاش به شیوه پایدار.

امروزه تقویت توسعه پایدار الزام آور است. نگاهی که این گزاره را در خود خلاصه کرده در دستور کار جدید توسعه پایدار قرار دارد که هدف از آن پایان دادن به فقر، ترویج رفاه و بهزیستی مردم در حین محافظت از محیط زیست تا سال ۲۰۳۰ است. برنامه توسعه سازمان ملل، به عنوان بازوی توسعه سازمان ملل متحد، نقش اصلی را در پشتیبانی از کشورها دارد تا این دیدگاه را به واقعیت تبدیل کنند که جوامع خود را در مسیر توسعه پایدار، مدیریت ریسک و تقویت تاب آوری و پیشبرد رفاه و رفاه قرار دهند. در راستای این دیدگاه، UNDP با گروه توسعه سازمان ملل متحد (UNDG) در تهیه یک استراتژی برای حمایت از اجرای مؤثر و منسجم از برنامه جدید توسعه پایدار تحت عنوان "MAPS" (جریان اصلی، تسریع، و پشتیبانی از سیاست) همکاری داشته است. مؤلفه اصلی برنامه MAPS، ایجاد آگاهی در بین همه بازیگران ذیربط و کمک به دولتها برای تعیین دستور کار در سطح ملی و محلی است و در نهایت این که دستورالعمل ها را در برنامه ها، استراتژی ها و بودجه های ملی خود قرار دهید. مؤلفه شتاب در ارائه کمک به دولتها برای تسریع در پیشرفت در اهداف توسعه پایدار (SDG)، با ارائه ابزارهایی که به شناسایی محدودیتهای مهم برای پیشرفت سریعتر و تمرکز روی آن اهداف توسعه که مربوط به زمینه کشور هستند، کمک می کند. مؤلفه پشتیبانی از سیاست برای ارائه پشتیبانی سیاسی هماهنگ و تلفیقی به کشورهایی که برای تحقق اهداف SDG خود تلاش می کنند، ارائه شده است. در همین راستا، UNDP بسته ای یکپارچه از خدمات پشتیبانی سیاست را ارائه می دهد که با اولویت های برنامه نویسی آن همسو باشد. برنامه توسعه سازمان ملل با مشارکت با طیف گسترده ای از بازیگران، از کشورها در دستیابی به این اهداف با تمرکز بر زمینه های مکمل زیر پشتیبانی می کند: تنوع زیستی برای حفظ خدمات اکوسیستم تنوع زیستی و نگرانی های زیست محیطی را در برنامه های توسعه و بخش های تولید، به عنوان

مثال کشاورزی، جنگلداری و مواد معدنی ادغام کنید. UNDP ایجاد مشاغل را با کمک به تولیدکنندگان متناسب با تنوع زیستی به بازارهای جدید تحریک می کند، ابتکارات گردشگری محلی مبتنی بر طبیعت را ترویج می کند و از معیشت پایدار برداشت و موافقت نامه های دسترسی و به اشتراک گذاری در منابع ژنتیکی پشتیبانی می کند. پتانسیل مناطق حفاظت شده، از جمله مناطق بومی و دارای امنیت جامعه را باز کنید. UNDP ارتقاء تصرف زمین امن؛ مدیریت مؤثر و گسترش مناطق حفاظت شده برای افزایش درآمدهای گردشگری و فرصتهای شغلی. محافظت از گونه های در معرض تهدید، از جمله قاقاق، و مناطق زیست محیطی، که به عنوان موانع در برابر بلایای اقلیمی عمل می کنند. مدیریت پایدار اراضی مناطق اصلی خشکی (و نگرانی های تعدیل و کاهش تغییرات آب و هوا) در سیاست های ملی، برنامه ریزی و چارچوب های توسعه و کمک به اجرای مؤثر کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با بیابان زایی (UNCCD) کاهش استفاده از اراضی متضاد در مناظر تولیدی جامعه را پشتیبانی میکند. کار مبتنی بر کار، از جمله برنامه کمک های مالی جهانی محیط زیست (GEF) و ابتکار عمل استوایی، برای اطمینان از فواید جامعه از مدیریت بهتر مدیریت اکوسیستم های دیم مدیریت جنگل پایدار از طریق برنامه مشترک سازمان ملل در زمینه کاهش انتشار گازهای گلخانه ای از جنگل زدایی و تخریب جنگل (UN-REDD) و برنامه نویسی مکمل از کشورها برای توسعه و اجرای استراتژیهای ملی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه ای از جنگل زدایی و تخریب جنگل ها و همچنین حفظ و تقویت ذخایر کربن جنگلی حمایت کنید. اطمینان از گنجاندن افراد بومی و جامعه مدنی در تصمیم گیری های بخش همکاری با بخش خصوصی و دولت ها برای ارتقاء زنجیره های عرضه کالاهای عاری از جنگل زدایی معیشت جوامع وابسته به جنگل را تقویت کنید تا از پایداری و فراگیرتر شدن آنها در مدیریت مناطق حفاظت شده تقویت کنید. از جمله مناطق بومی و حفاظت از جامعه مواد شیمیایی و زباله ها باعث کاهش آلاینده های ارگانیک مداوم (POP) و انتشار جیوه می شوند که اکوسیستم های زمینی را از طریق مدیریت صحیح مواد شیمیایی و زباله های خطرناک، در بخش های صنعت، بهداشت، انرژی و کشاورزی تحت تأثیر قرار می دهد. UNDP در این مناطق مرتبط برای حل مسائل مربوط به حمایت جهانی و ملی، حکومت، سیاست، مقررات، حقوق بشر، جنسیت، فناوری، یادگیری جنوب - جنوب و مشارکتهای دولتی، خصوصی و جامعه مدنی در همه سطوح

فعالیت می کند. UNDP به عنوان پیشرو در زمینه کمک های فنی و تأمین منابع مالی در زمینه محیط زیست، در بیش از ۱۷۰ کشور و سرزمین، از جمله LDC، SIDS، و کشورهای پس از درگیری و شکننده فعالیت می کند. جهان طی دو دهه گذشته دستاوردهای چشمگیری در پیشرفت بشر داشته است. فقر شدید بطور چشمگیری کاهش یافته است، دسترسی به آموزش های ابتدایی و نتایج بهداشتی بهبود یافته است، و پیشرفت های اساسی در ارتقاء برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان صورت گرفته است. دستیابی به اهداف هشت ساله توسعه هزاره به این پیشرفت کمک کرده است و افراد در سراسر جهان را قادر می سازد زندگی و آینده نگری خود را بهبود بخشند. با وجود این دستاوردهای مهم، فقر شدید همچنان یک چالش اساسی محسوب می شود، و بیش از ۷۰۰ میلیون نفر در سطح جهان با کمتر از ۱.۹۰ PPE دلار در روز زندگی می کنند (برابری قدرت خرید). نابرابری ها به ویژه در داخل کشور زیاد یا زیاد می شوند. در بسیاری از کشورها، به ویژه در بین جوانان، بیکاری و میزان اشتغال آسیب پذیر بسیار زیاد است. مصرف و تولید ناپایدار، اکوسیستم های موجود را فراتر از حد خود قرار می دهد - توانایی آنها در ارائه خدمات حیاتی برای زندگی، توسعه و بازسازی خود را تضعیف می کند. تلاش برای ریشه کن کردن فقر، کاهش نابرابری ها و پیشبرد رشد فراگیر مستقیماً با نحوه مدیریت اکوسیستم های زمینی سیاره ما و کالاها و خدماتی که آنها ارائه می دهند مرتبط است. برای جوامعی که به عنوان سرمایه اصلی خود به شدت به زمین متکی هستند، به ویژه خانواده های روستایی، زنان و مردانی که در فقر و مردمان ساکن زندگی می کنند، رفاه انسان و معیشت پایدار کاملاً وابسته و کاملاً وابسته به سلامتی و بهره وری زمین است. بیش از ۱.۶ میلیارد نفر در سراسر جهان به طور مستقیم به جنگل ها وابسته اند، از جمله بیش از ۱۰ میلیون نفر شاغل در بخش رسمی جنگلها و بسیاری از کارگران بخش غیر رسمی. اکوسیستم های سرزمینی بسیاری از بخش های اقتصادی ملی و جهانی از جمله کشاورزی، جنگلداری، انرژی، مواد استخراجی، گردشگری، حمل و نقل و تجارت را تحت تأثیر قرار می دهند. خاک کره زمین سالانه بیش از ۱۶ تریلیون دلار خدمات اکوسیستم ارائه می دهد. سه چهارم از داروهای برتر تجویز تجارتي جهانی حاوی اجزای مشتق از گیاهان و فروش بذر تجاری هر ساله با ارزش بالای ۱۵ میلیارد دلار است. مدیریت اکوسیستم های زمینی همچنین می تواند از طریق حفظ تنوع زیستی، کاهش تغییرات آب

و هوایی و سازگاری، مبارزه با بیابان زایی و تخریب اراضی، مواد شیمیایی و مدیریت پسماند و کاهش خطر بروز بلایا، رفاه و مقاومت جامعه ها و کشورها را تضمین کند. میزان انتشار گازهای گلخانه ای از کشاورزی، جنگلداری و سایر کاربری های اراضی ۲۰ تا ۲۴ درصد از کل میزان انتشار سالانه جهانی که به تغییرات آب و هوا کمک می کند را نشان می دهد. مدیریت پایدار زمین می تواند به کاهش خطر و تأثیر خشکسالی، رانش زمین و سیل کمک کند. کار UNDP در زمینه اکوسیستم های زمینی به منظور تأمین معیشت، غذا، آب و سلامتی، تقویت مقاومت، حفظ گونه های تهدید شده و زیستگاه های آنها و افزایش ذخیره کربن و تفکیک طراحی شده است. UNDP با بهره گیری از بیش از ۴۰ سال تجربه و تخصص، به کشورها کمک می کند تا زمین ها و نگرانی های زیست محیطی مرتبط با آن را در توسعه ملی و بخشی ادغام کنند. برنامه ها و استراتژی ها، منابع امن و اجرای برنامه هایی که پیشرفت و توسعه فراگیر را شامل می شوند. این کار دولتها را برای اجرای توافق های چند جانبه با محیط زیست و با هدف توسعه پایدار ۱۵ در زمینه حفاظت، بازیابی و ترویج استفاده پایدار از اکوسیستم های زمینی، مدیریت پایدار جنگل ها، مبارزه با بیابان زایی، متوقف کردن و معکوس تخریب اراضی و متوقف کردن از بین رفتن تنوع زیستی، و همچنین اهداف دیگر در مناطق مرتبط، از جمله فقر، حاکمیت و رشد فراگیر پشتیبانی می کند. همچنین توسعه ظرفیت در سطح فردی، نهادی و سیستمیک برای مدیریت مؤثرتر دموکراتیک مدیریت اکوسیستم زمینی کمک به کشورها برای شناسایی، دستیابی، ترکیب و توالی امور مالی ابتکاری محیطی، از جمله تسهیلات جهانی محیط زیست، صندوق چند جانبه و صندوق انطباق، برای مدیریت اکوسیستم زمینی و بسیج بازارهای طرفدار فقیر برای کالاها و خدمات اکوسیستم تضمین کننده اقدامات مناسب برای جلوگیری، مدیریت و کاهش آسیب های احتمالی اکوسیستم از فعالیت های توسعه است. این شامل کاربرد استانداردهای اجتماعی و زیست محیطی UNDP و مکانیسم پاسخگویی مرتبط است. همچنین برنامه توسعه سازمان ملل در اجرای هدف ۱۵ موارد ذیل را مورد توجه و حمایت قرار داده است:

تنوع زیستی: UNDP بیش از ۱۰۰ کشور برای ادغام اولویت های مدیریت اکوسیستم زمینی و مرتبط با آن در برنامه ریزی توسعه و فعالیت های بخش تولید و اتخاذ رویکردهای مبتنی بر اکوسیستم برای تغییرات آب و هوا پشتیبانی کرد. بیش از ۲ هزار و ۸۰۰ منطقه

حفاظت شده ، از جمله مناطق بومی و حفاظت از جامعه در مجموع بیش از ۴۸۰ میلیون هکتار تقویت شده است.

مدیریت پایدار زمین: UNDP بیش از ۳۰ کشور را از طریق پروژه های تأمین مالی GEF که با ارتقاء مدیریت پایدار زمین (سرزمین تخریب شده) هدف قرار گرفته اند، پشتیبانی می کند.

مدیریت پایدار جنگل: UNDP بیش از ۶۰ کشور در حال توسعه جنگل را که در برنامه تلاش سازمان ملل متحد در تلاش برای پیشبرد مکانیسم REDD + UNFCCC برای کاهش آب و هوا در بخش جنگلها پشتیبانی می کنند، پشتیبانی کرد. از این تعداد ، بیش از ۲۰ کشور جهان که شامل آفریقا ، آسیا اقیانوس آرام و آمریکای لاتین هستند، به سیاست هایی کمک کرده اند که باعث کاهش جنگل زدایی و تخریب جنگل ها شوند ، از جمله: (۱) تقویت گفتگوها و مشارکت های چند منظوره. (۲) اطمینان از اقداماتی که می تواند باعث کاهش قابل توجه در انتشار گازهای گلخانه ای شود. و (۳) حمایت از حقوق مردمان بومی و جوامع محلی.

کالاهای سبز: برنامه کالاهای سبز UNDP با دولت ها ، بخش خصوصی و کشاورزان خرده مالک برای بهبود عملکرد اقتصادی ، اجتماعی و زیست محیطی زنجیره های عرضه کالاهای کشاورزی (روغن نخل ، گوشت گاو ، سویا ، کاکائو و قهوه) همکاری می کند. همچنین پشتیبانی شامل: ایجاد محیطی مناسب برای تولید و تجارت پایدار کالاهای کشاورزی. ایجاد بسترهای ملی کالایی که دولت ، بخش خصوصی و جامعه مدنی را قادر می سازد به نیروهای خود بیوندند تا تولید و تجارت پایدار را برای یک هدف ترویج دهند.

مواد استخراجی: UNDP بیش از ۲۵ کشور را برای مدیریت بهتر صنایع استخراجی خود از جمله پروژههای تقویت دولت و چارچوب های قانونی، مدیریت اثرات زیست محیطی، کاهش درگیری ها و حمایت از معیشت و ایجاد شغل مرتبط با این صنعت، پشتیبانی کرد. در آفریقای جنوبی ، UNDP به تدوین دستورالعمل معدن و تنوع زیستی کمک می کند، که یک مرجع واحد برای صنعت و تنظیم کننده ها فراهم می کند تا اطمینان حاصل شود که موضوعات تنوع زیستی به طور مداوم در تصمیم گیری برای پروژه های معدن ادغام می شوند. این راهنما در سال ۲۰۱۳ با تأیید وزرای ادارات معدنی و محیط زیست و اتاق معادن به بهره برداری رسید.

مواد شیمیایی و زباله: برنامه پروتکل / مواد شیمیایی UNDP مونترال: آموزش ۳۰۰۰۰۰ نفر در حفاظت از محیط زیست و سلامت مردم از آلاینده های ارگانیک مداوم (POP). از ۲۲۰،۰۰۰ نفر در معرض خطر آلودگی به POPs محافظت می شود. حمایت از تصویب ۶۵ سیاست و مقررات POPs. و از ۳۳۵،۰۰۰ تن POP محافظت می شود. این امر باعث کاهش آلودگی آب و روغن محلی، کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و حمایت از اشتغال زایی و معیشت پایدار شده است.

نتیجه گیری

در مدیریت محیط زیست اعتقاد بر این است که نظارت و پایش بر خلاف مدیریت سنتی منابع، با هدف استفاده دراز مدت منطقی و پایدار از منابع می باشد. برای دستیابی به چنین هدف بلند مدت و پایدار لازم است مدیریت به شکل چند انضباطی، بین انضباطی یا جامع، احتیاط آمیز و مشارکتی باشد. این اهداف بطور فزاینده ای، به سوی توسعه پایدار ارتقاء پیدا می نماید. سازوکار چند انضباطی، نیازمند مشارکت دادن انضباط های مختلف جهت اخذ اطلاعات، ایجاد مهارت در تجزیه و تحلیل و ایجاد بصیرت است اما در جستجوی تلفیق نظرات و ایجاد تفاهم نیست. در ساز و کار بین انضباطی باید نسبت به ایجاد ادبیات مشترک و حرکت به سوی نزدیک نمودن همکاریهای بین بخشی و تلفیق نظرات اقدام نمود. چنین سازوکاری مشکل به نظر می رسد زیرا باید مفاهیم مختلف را در هم بیامیزد. این سازوکار نیازمند آگاهی از مسائلی است که در محدوده بین المللی و منطقه ای بوده و دارای جنبه های اقتصادی و اجتماعی بوده و متأثر از مسایل سیاسی، مسائل احساسی و یا مسائل اخلاقی نیز میباشد. امروزه موانع متعددی بر سر راه مدیریت محیط زیست وجود دارند که یکی از آنها، عدم توجه متخصصان مدیریت محیط زیست به تقابل انسان محیط زیست است. در حال حاضر میزان بهره کشی انسانها از طبیعت بیشتر از ظرفیت زیستی زمین است به گونه ای که برای هریک سال زندگی انسان ها بر روی کره زمین یک سال و نیم زمان برای بازسازی نیاز است توسعه باید با قانون طبیعت هم راستا شود زیرا هیچ پیشرفت و تکنولوژی توانایی تقابل با طبیعت ندارد زیرا بر هم زدن چرخه طبیعت منجر به زیان های بسیار برای زندگی خود بشر خواهد شد. توسعه پایدار بر یکپارچگی اقتصادی- محیطی، حفاظت- محیطی، تعهد بین نسل ها و عدالت درون نسلی و بین نسلی، کیفیت زندگی و مشارکت

آحاد جامعه در فرایند توسعه تأکید دارد و زمانی عینیت می یابد که اولاً کیفیت زندگی انسان را بهبود بخشد و ثانیاً قابلیت زیست کره زمین را حفظ کند.

منابع و مأخذ

۱. افتخار جهرمی، گودرز (۱۳۸۸)، حقوق بشر، محیط زیست و توسعه پایدار، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۵۰.
۲. پورهاشمی، سیدعباس و ارغند. (۱۳۹۲)، کلیات حقوق بین الملل محیط زیست، تهران: نشر دادگستر.
۳. دبیری، ف. خلعتبری، ی. زارع، س. (۱۳۹۷) دست یابی به توسعه پایدار از منظر حقوق بین الملل محیط زیست، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۱.
۴. رئیس، لیلیا (۱۳۸۷)، فصلنامه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، سال سوم، شماره ۱۰ و ۱۱.
۵. رضانی قوام آبادی، محمد حسین (۱۳۹۳)، اقتصاد سبز: گامی به سوی تحقق توسعه پایدار در حقوق بین الملل محیط زیست، دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، سال بیست و یکم، شماره ۶.
۶. زاهدی. شمس السادات، (۱۳۹۰)، جهانی شدن و توسعه پایدار، فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن، دوره ۲، شماره ۳.
۷. لواسانی، احمد، (۱۳۷۵) کنفرانس بین المللی محیط زیست در ریو، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی.
۸. Dupuy, P. M., (۱۹۹۷). «Où en est le droit international de l'environnement à la fin du siècle?», RGDIP.
۹. Stockholm Declaration on the Human Environment of the United Nation Conference on the Human Environment, ۱۹۷۲.
۱۰. Rio Declaration on Environment and Development, ۱۹۹۲.
۱۱. World Commission on Environment and Development, Our Common Future, ۱۹۸۷. available at <http://www.worldinbalance.net/intagreements/۱۹۸۷-brundtland.php> (۱۲. ۰۷. ۲۰۱۰).